

Republika Hrvatska - Ministarstvo znanosti i obrazovanja
Agencija za odgoj i obrazovanje - Hrvatsko kemijsko društvo

DRŽAVNO NATJECANJE IZ KEMIJE

učenici(ka) osnovnih i srednjih škola 2018.

Crikvenica, 22–25. travnja 2018.

NAPOMENA:

1. Zadatci se rješavaju 120 minuta.
2. Dopušteno je koristiti samo dobivenu tablicu periodnog sustava elemenata.
3. Zadatci se moraju rješavati na mjestu predviđenom za taj zadatak (**ne** koristiti dodatne papire). Ako nema dovoljno mjesta za rješavanje zadatka, može se koristiti poledina prethodne stranice.
4. Odgovori na postavljena pitanja ili račun (kompletan) **moraju** biti pisani **kemijskom olovkom ili tintom plave boje**, jer se u protivnom neće uzimati u obzir pri bodovanju. Ispravljani odgovori se ne vrjednuju.

Prijavu ispuniti tiskanim slovima!

Prijava za: **pisana zadaća**

Razred:

Zaporka:

POSTIGNUTI BODOVI :

(pet brojeva i do sedam velikih slova)

(potpisi članova povjerenstva):

1. _____

2. _____

3. _____

OTKINUTI OVAJ DIO PRIJAVE I STAVITI GA U OMOTNICU S NAPISANOM ZAPORKOM
PRIJAVU ISPUNITI TISKANIM SLOVIMA

Prijava za: **pisana zadaća**

Razred:

Zaporka: (pet brojeva i do sedam velikih slova)

Ime i prezime učenici(ka)ce: _____ OIB: _____

Datum rođenja:

Mjesto rođenja:

Spol: 1. muški 2. ženski (zaokružiti!)

Telefon/mobitel: _____

e-mail: _____

Puni naziv škole:

Šifra škole:

Adresa škole (ulica i broj):

Grad u kojem je škola:

Županija:

Ime i prezime mentor(a)ice:

Periodni sustav elemenata IUPAC 2013.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1 H 1,008		2 He 4,003															
3 Li 6,941	4 Be 9,012																
11 Na 22,99	12 Mg 24,31																
19 K 39,10	20 Ca 40,08	21 Sc 44,96	22 Ti 47,87	23 V 50,94	24 Cr 52,00	25 Mn 54,94	26 Fe 55,85	27 Co 58,93	28 Ni 58,69	29 Cu 63,55	30 Zn 65,38	31 Ga 69,72	32 Ge 72,63	33 As 74,92	34 Se 78,98	35 Br 79,90	36 Kr 83,80
37 Rb 85,47	38 Sr 87,62	39 Y 88,91	40 Zr 91,22	41 Nb 92,91	42 Mo 95,95	43 Tc [98]	44 Ru 101,1	45 Rh 102,9	46 Pd 106,4	47 Ag 107,9	48 Cd 112,4	49 In 114,8	50 Sn 118,7	51 Sb 121,8	52 Te 127,6	53 I 126,9	54 Xe 131,3
55 Cs 132,9	56 Ba 137,3	57-71 lantanoïdi	72 Hf 178,5	73 Ta 180,9	74 W 183,8	75 Re 186,2	76 Os 190,2	77 Ir 192,2	78 Pt 195,1	79 Au 197,0	80 Hg 200,6	81 Tl 204,4	82 Pb 207,2	83 Bi 209,0	84 Po [209]	85 At [210]	86 Rn [222]
87 Fr [223]	88 Ra [226]	89-103 aktinoidi	104 Rf [267]	105 Db [268]	106 Sg [271]	107 Bh [270]	108 Hs [277]	109 Mt [276]	110 Ds [281]	111 Rg [282]	112 Cn [285]	113 Uut [285]	114 Fl [289]	115 Uup [289]	116 Lv [293]	117 Uus [294]	118 Uuo [294]
57 La 138,9	58 Ce 140,1	59 Pr 140,9	60 Nd 144,2	61 Pm [145]	62 Sm 150,4	63 Eu 152,0	64 Gd 157,3	65 Tb 158,9	66 Dy 162,5	67 Ho 164,9	68 Er 167,3	69 Tm 168,9	70 Yb 173,1	71 Lu 175,0			
89 Ac [227]	90 Th 232,0	91 Pa 231,0	92 U 238,0	93 Np [237]	94 Pu [244]	95 Am [243]	96 Cm [247]	97 Bk [247]	98 Cf [251]	99 Es [252]	100 Fm [257]	101 Md [258]	102 No [259]	103 Lr [262]			

Temeljne prirodne konstante

Brzina svjetlosti u vakuumu	c_0	$2,998 \times 10^8 \text{ m s}^{-1}$
Planckova konstanta	h	$6,626 \times 10^{-34} \text{ J s}$
Elementarni naboj	e	$1,602 \times 10^{-19} \text{ C}$
Masa mirovanja elektrona	m_e	$9,109 \times 10^{-31} \text{ kg}$
Masa mirovanja protona	m_p	$1,673 \times 10^{-27} \text{ kg}$
Masa mirovanja neutrona	m_n	$1,675 \times 10^{-27} \text{ kg}$
Atomska masena konstanta, unificirana atomska jedinica mase, dalton	$m_u, u, \text{ Da}$	$1,661 \times 10^{-27} \text{ kg}$
Avogadrova konstanta	L, N_A	$6,022 \times 10^{23} \text{ mol}^{-1}$
Boltzmannova konstanta	k, k_B	$1,381 \times 10^{-23} \text{ J K}^{-1}$
Molarna plinska konstanta	R	$8,314 \text{ J K}^{-1} \text{ mol}^{-1}$
Faradayeva konstanta	F	$9,649 \times 10^4 \text{ C mol}^{-1}$
Molarni volumen idealnog plina ($p = 101,325 \text{ kPa}, t = 0 \text{ }^\circ\text{C}$)	V_m	$22,41 \text{ L mol}^{-1}$

ostv. maks.

1. Bis(2-etilheksil)-ftalat (DEHP) koristi se u proizvodnji PVC-a, kozmetičkih pripravka i medicinske plastike. Dokazano djeluje kao antagonist muških spolnih hormona te je posljednjih godina njegova upotreba u proizvodnji bočica, igračaka i drugih predmeta namijenjenih djeci zabranjena. Industrijski se DEHP proizvodi iz anhidrida ftalne kiseline i racemičnog 2-etilheksan-1-ola, u količini od 3 milijuna tona godišnje.
- Kojoj skupini organskih spojeva pripada DEHP?
  - Jednadžbom kemijske reakcije prikažite sintezu DEHP-a (koristite vezne crtice).
Napomena: ftalna kiselina je benzen-1,2-dikarboksilna kiselina.
  - Izračunajte množinu polaznih reaktanata potrebnu za jednomjesečnu proizvodnju DEHP ako je iskorištenje $\eta = 80\%$.
  - Koliko stereoizomera DEHP-a može nastati?

Rješenje:

5

2. Arginin je bazična aminokiselina molekulske formule $C_6H_{14}N_4O_2$. Njegova bazičnost potječe od gvanidinskog ostatka s jednom terminalnom NH_2 skupinom. Gvanidin je spoj molekulske formule CH_5N_3 u kojem je atom ugljika povezan samo s tri atoma dušika.
- Nacrtajte strukturnu formulu S-arginina.
  - Nacrtajte strukturnu formulu gvanidina.
  - Nacrtajte strukturne formule svih izomera gvanidina.

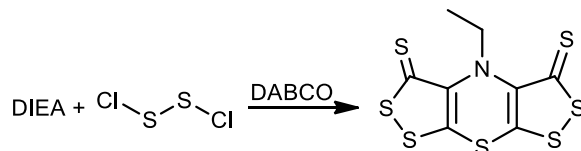
Rješenje:

5

UKUPNO BODOVA NA 1. STRANICI :

10

3. *N,N*-diizopropiletilamin ili Hünigova baza (DIEA) jaka je baza, a slabi nukleofil. Dobiva se alkiliranjem diizopropilamina dietil-sulfatom. Upotrebljava se u selektivnim alkiliranjima sekundarnih amina s halogenalkanima pri čemu nastaju tercijarni amini. U odsutnosti DIEA u ovakvim reakcijama nastaju kvaterne amonijeve soli. DIEA u reakciji s disumporovim dikloridom uz 1,4-diazabicyklo[2.2.2]oktan (DABCO) kao katalizator, daje vrlo zanimljiv heterociklički spoj škorpionin.

- Jednadžbom kemijske reakcije prikažite sintezu DIEA.
- Jednadžbom kemijske reakcije prikažite reakciju benzil-bromida s piperidinom u prisutnosti DIEA.
- Nacrtajte strukturnu formulu produkta reakcije benzil-bromida i piperidina ako se reakcija izvodi u odsutnosti DIEA.
- Odredite maseni udio sumpora u škorpioninu.
- Molekulska formula DABCO-a je $C_6H_{12}N_2$. Nacrtajte njegovu strukturnu formulu, ako znate da u spoju nema dvostrukih ni trostrukih veza.

Rješenje:

5

UKUPNO BODOVA NA 2. STRANICI :

5

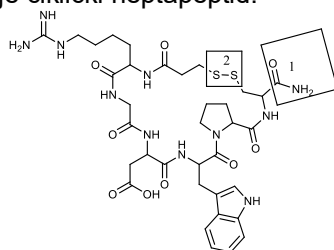
4. Nacrtajte strukturnu formulu 4-aminosalicilne kiseline pri:

- a) pH 1
b) pH 12

Rješenje:

2

5. Na slici je prikazana strukturna formula eptifibatida, lijeka koji sprječava agregaciju trombocita. Po kemijskom sastavu eptifibatid je ciklički heptapeptid.

- a) Navedite nazive funkcijskih skupina označenih oznakama 1 i 2.
b) Zvijezdicama označite kiralne atome ugljika.
c) Zaokružite dijelove eptifibatida koji potječu od aminokiselina glicina, prolina i cisteina.

Rješenja:

5

UKUPNO BODOVA NA 3. STRANICI :

7

- 6.**
- Prikažite sintezu heksandiala iz cikloheksanola.
  - Prikažite kemijskom jednađbom reakciju benzaldehida i propan-1,3-diola u kiselj sredini.
  - Nacrtajte najstabilniju konformaciju produkta.

Rješenje:

4

- 7.** Klorov dioksid je žuto-zeleni plin koji kristalizira pri $-59\text{ }^{\circ}\text{C}$. Neutralan je, ne disproporcionira u vodi i deset puta je bolje topljiv u vodi od klora. Snažni je oksidans koji se koristi u obradi voda i kao sredstvo za izbjeljivanje. Klorov dioksid se burno raspada ako se izolira iz razrijeđenih otopina. Dva su laboratorijska načina dobivanja klorova dioksida: oksidacija natrijevog klorita klorom i reakcija kalijeva klorata s oksalnom kiselinom.
- Jednađbom kemijske reakcije prikažite disproporcioniranje klora u vodi uz odgovarajuća agregacijska stanja.
  - Jednađbom kemijske reakcije prikažite raspad klorova dioksida uz odgovarajuća agregacijska stanja.
  - Jednađbom kemijske reakcije prikažite dobivanje klorova dioksida iz natrijeva klorita.
  - Jednađbom kemijske reakcije prikažite dobivanje klorova dioksida iz kalijeva klorata i oksalne kiseline.

Rješenje:

6

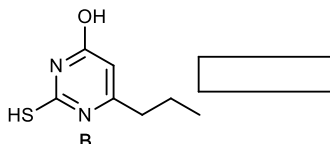
UKUPNO BODOVA NA 4. STRANICI :

10

8. Prije masovne upotrebe analize DNA u utvrđivanju očinstva koristila se krvna grupa i niz drugih testova, npr. test osjetljivosti prema feniltiokarbamidu (feniltiourei). Sposobnost osjeta gorkog okusa feniltiokarbamida genetski je uvjetovana, a nasljeđuje se kao autosomno dominantno svojstvo (A). Osobe genotipa AA ili Aa osjete gorčinu tog spoja, dok recesivni homozigoti (s genotipom aa) ne osjete.

I drugi tiokarbamidi "zbunjuju" svojim okusom, npr. lijek 6-propil-2-tiouracil (**B**).

- a) Nacrtajte strukturnu formulu feniltiokarbamida.
b) Dovršite jednadžbu koja prikazuje keto-enolnu tautomeriju spoja **B**. U praznu kućicu upišite odgovarajuću strelicu.

Rješenje:

3

9. Smjesa 15 mL plinovitog ugljikovodika i 35 mL kisika dovedena je do eksplozije. Nakon hlađenja na sobnu temperaturu, vodena je para kondenzirala. Volumen preostalog plina, koji se sastojao od ugljikova(IV) oksida i kisika, iznosio je 20 mL. Nakon obrade preostalog plina otopinom natrijeva hidroksida volumen se smanjio na 5 mL. Odredite formulu ugljikovodika.

Rješenje:

2

UKUPNO BODOVA NA 5. STRANICI :

5

- 10.** Prikažite kemijskim jednažbama sintezu: a) butan-1-ola, b) butan-2-ola i c) 2-metilbutan-2-ola iz reaktanata s manje od 4 atoma ugljika.

Rješenje:

	3

1. stranica

+

2. stranica

+

3. stranica

4. stranica

+

5. stranica

+

6. stranica

=

Ukupni bodovi

	40

UKUPNO BODOVA NA 6. STRANICI :

	3